

MAYO - AGOSTO 1984. N° 271

Ca dokumento esas enretigata da Ronald Bijtenhoorn □

www.bijtenhoorn.nl

PROGRESO

Progreso fondesis da Profesoro Louis Couturat.
Collège de France, en 1908. Ol konsakresas a la
propago, a la libera diskuto ed a la konstanta
perfektigo di la Linguo Internaciona. Progreso
editesas kom la oficala organo di la

UNIONO POR LA LINGUO INTERNACIONA
IDO

UNIONO POR LA LINGUO INTERNACIONA

MEMBRO - KONTRIBUTI

Sro Franz Regnier agas kom Administranto Financala dil Uniono e responsas la recevo e kontado di abon-pagi.

Membro-kontributo yarala, od abono a Progreso sen membreso dil Uniono, esas: 20 suisa franki*, o **prefereble 500 belga franki**, pagenda a Landal Re-prezentero o direkte a : Uniono por la Linguo Internaciona Ido, 12, rue du Cherbois - 6001 Marcinelle, Belgia.

Abonpaji povas esar pagata aden la konto dil Uniono: C.G.E.R. (Caisse Générale d'Epargne et de Retraite) Konto-numero 001-1329220-08 en 6001 Marcinelle, Belgia.

LANDAL REPREZENTERI

- Andora:* Robert Castello, Ido-Konsul-Servo, carrer Alzinaret 2, 1°, 2^a, *Andorra-la-Vella* (Pyr.)
- Anglia:* Tom Lang (redaktero di *Ido-Vivo* e kasero ILSGB), 2 Benthams Way, Staincross, *Barnsley*, South Yorkshire, S75 5QA
Niklas ApGlyn, 135 Keppoch Street, *Caerdydd/Cardiff*. Sir De Morgannwg, Wals CF; 3JU (libri)
- Belgia:* Jacques Bol, 80 chaussée des Gaulois, 1300 Wavre, Check-Nr. 000-0748184-23
- Francia:* Roger Moureaux, prof., F 01100 *Oyonnax*, postchek-konto 32683-N Dijon
- GDR:* Fritz Borgwald, Ludwigstr. 16, 437 *Köthen*
- Germania:* Alfred Neussner, Rönnebergstraße 15, 1 *Berlin 41*
- Hispania:* José Garcia, c/o Ingeniero Joaquín Benlloch 71-13a, *Valencia 26*
- Japonia:* Sato Kozi, Yanagidani-machi 14-27, *Nagasaki-Shi*, 852
- Nederlando:* W.J. Visser, Jukwerderweg 17, 9901 *GL. Appingedam NL*
- Oceania:* Larch T. Brade, Solomon's Pool, *Kurrajong*, NSW 2758, Australia
- Sri Lanka:* Ronald C. Peries, 4, Sri Vijaya Road. *Colombo 6*, Sri Lanka
- Suedia:* Axel Rylander, Olshammarsgatan 58, S - 124 48 *Bandhagen*
Kerstin Akerlund, Klippgatan, 1, S - 951 54 *Luleå*
- Suisia:* Cl. Kreis-Schneeberger, 57, avenue de Champel, 1206 *Genève* (Suisia)
- USA:* Richard Earnhart, 405 Fry, Denton TX, 76201 *USA*
- USSR:* Boris Marechek, Per Jukovskogo 20, USSR СССР 72011 *Frunze 11*

**Notez:* Pro la fluktuado dil Kurso en diversa landi, ni invitas abonanti pagar od 20 suisa franki o 500 belga franki o la equivalento segun la tatempa diala kurso.

La Oficala Sideyo dil Uniono esas **BARNSELEY**, Anglia.

La Sekretario administranta esas:

Tom Lang, 2 Benthams Way, Staincross, **BARNSELEY**, South Yorkshire, Anglia, S75 5QA.

Kontenajo : En nia venonta numeri - Kompetenta judiko - Arbori kom testi - En l'ero dil tradukmashini - Antwerpen - La sistemo di Balnibarbi - Balado pri du rozi (Hans Brismark) - Enigmati en nia literaturo.

EN NIA VENONTA NUMERI

Segun la tradiciono dil Idistaro la Konferani ne darfas decider, ma nur propozar al Direktanta Komitato.

To esas saja kustumo, nam pro diversa motivi eminenta Samideani ne sempre povas asistar la Konferi.

Ma la renkontri e konversi dum konfero helpas ofte kun efiko por trovar necesa solvuri. Ed ofte la propozi aprobesas pose dal Komitato.

To eventis anke pri grava punti explorita en York. Inter ta punti esas nia revuo Progreso. Nun ol kontenos artikli de general intereso, plu specale pri linguistiko ed interlinguistiko, ed anke pri arti, historio e literaturo. La personal ed administral informi aparos en Ido-vivo.

En la kadro di ta programo ni probos do prizentar divers artikli pri multa temi, kun deziro ke singla lektero trovos adminime un artiklo (ed espereble plura) pri qua lu havas intereso. L'opinion di nia lekteri helpos ni por tala tasko.

Pri la formo, ni regretas, ke kelka kompost-erori trovesis en nia lasta recenta numeri : lor la maxim multa kazi la rektifiki facile facesas dal ipsa lektero. En altra kazi ni donos la korekta texto.

Exemple, en Progreso n° 270: pagino 3a : lineo 6: evante **quar** yari, vice: evante yari - lineo 8: evante **11** yari, vice: evante **4** yari.

E kompreneble ni probos evitar irga kompost-eroro. L'amelioro facesos gradope, e ni esas konvinkita, ke omni pardonos la necesa periodo di adapto di nia imprimisto, qua devote probas satisfacar nia demandi.

E nun pri la kontenajo di nia futura numeri, yen informo quan ni adportas kun tre granda kontenteso:

Sioro Tazio Carlevaro, qua esas nun la maxim experta historiero en interlinguistiko, konsentas redaktar por nia revuo detaloz artiklo pri la korespondo inter Louis Couturat e Bertrand Russell dum la periodo 1904-1914. Ni expektas nepaciente ta revelo: to esos nova lumo pri la pensi da Couturat de vidpunti filozofiala, kulturala e kompreneble interlinguistikala. Ja de nun ni deziras expresar a Sioro Carlevaro nia profunda gratitudo.

Franz Regnier

KOMPETENTA JUDIKO

Es frequa - certe vi konocas tala exempli - ke la lerninti di skolo en olqua li akiris lia savo, deziras durigar la relati komencita en ta «felica» tempi, per kontakto-buletino qua kustumale kontenas, ultre informi pri la vivo dil skolo ed anciena skolani, artikli pri generala temi.

Tala buletino, publikigita da tala asociuro koncernanta importanta instrukterio en la regiono di Charleroi, Belgia, atingis me recente e kun joyoza surprizo, en ol me lektis artiklo, havanta kom titulo: «La linguo internaciona IDO, vous connaissez?»

Ankor plusa artiklo por informar, vi pensos!

Unaparte tala artikli, fakte, ne esas multa aktuale, altraparte to quo karakterizas ica, es lua neordinara redakto; nam, segun mea opiniono, koncernesas informilo tre atraktiva, pro klara, preciza e moderna prizento-maniero.

L'autoro: Yuna docistino pro klasika filologio en ta skolo, qua, interesita pri nia idiomo, interviuis Andreas Juste.

Ya, en ta artiklo, ni ritrovas la centra idei di nia studioza samideano; ma to quo seduktis me precipue, esas la maniero da l'autoro por prizentar la substanco di ta interviuvo ed elua propra opiniono.

To produktis, segun me, maestrata verketo pri la temo. Per kelka frazi, ni pasas del ideo di komuniko al diversa esforcis dil homaro por vinkar la lingual obstakli; pos kelka historiala noti,

sequas sintezala rezumo dil Ido-linguo en diversa domeni: lexicala (Defirs, derivado, monosemio), ortografiala (normalizita grafio), gramatikala (racionoza gramatiko, revo di Leibnitz). Kom exemplo, prizentesas poemo da Andreas Juste, speciale selektita, kun bela franca traduko, por demonstrar ritmo e sonoreso dil linguo. Konkluze l'autoro informas pri l'importanta kontributo de l'idista skripteri e linguisti, al literaturo ed interlinguistiko depos 75 yari; tamen, el ne eludas la problemo dil febla suceso e serchas la precipua motivi: unaparte, senmovigo dil problemo, efektigita dal samideani dil sistemo maxim propagita e kritikebla, pro l'asimilo di lia sistemo al ideo ipsa di linguo internaciona; pro to, la homi generale ne savas ke existas altra lingui qui korespondas plu bone al konsiderita skopo; altraparte, frequa prefero di homo, enklozar su en la matralla linguo, pro ke l'ideo di kulturo esis ligita al ideo di linguo; pri to, l'autoro skribas ta astonanta frazo:

«la propajo dil kulturo, kontraste, esas ekirar ek linguala etnocentrismo».

La fino dil artiklo es speciale sagaca:

«L'idisti experiencias vera joyo per la studio di harmonioza e logikoza linguo, ed anke per lua uzo en korespondado kun amiki trans la frontieri».

Kad Christine - el havas ta bela premono - fine atraktesos da sua propra artiklo?

Kad el anke uzos nia bela linguo?

Hike es la questiono.

Jacques Bol

KURAJOZA KALEMBURO

La famoza kerlo, qua havis nomo Karlo (a qua la flateri adjuntis «Magna») opinionis ke teroro esas bona moyeno por guvernar. (ta teorio, ho ve! existas ankore nun.)

Il agis speciale kruele kontre la Saxoni, ed en yaro 782 il imperis mortigar 4.500 kaptiti (masakro en Verden). Saxonia mustis subisar rapti, spoliadi e persekuti. Alkuinus, la savozo naskint en York, audacis desaprobear. Il skribis en letro: «Mittantur praedicatores et non praedatores», to es: on sendez predikeri, e ne rapteri.

To esis en latina linguo bon (e kurajoza) vortludo.

ARBORI KOM TESTI

Inter la multa paradoxi di nia epoko esas certe la konduto di Homaro pri l'arbori.

On precize savas nun la nekareeblo rolo dal arbori: oli esas absolute necesa: homi ne povabus, e ne povus, respirar, e do posvivar sen arbori: li balde sufokus e perisus en lent asfixio.

Ma samtempe la homi polutas l'aero, e la pluvi divenint acida nocas al arbori e minacas l'existo di tota foresti.

E yen altra paradoxo: l'arbori esas nun bona testi pri fakti e dati di la pasinto.

L'analizo du la diversa poleni trovita en tero, e mem en texuri, lor arkeologiale serchadi, posibligas konocar exakte l'arbori kreskint olim en la loko e do la naturala cirkonstanci e la klimato dil epoko.

La trunki povas nun anke indikar precize la dati di la yari dum qui l'arboro vivis.

Ton on nomizas la «dendrokronologio», nam «dendron» signifikas arboro en greka linguo.

De multa yarcenti on remarkabis pos sekir trunko, ke quanta cirklin ol havas, tanta yarin evis l'arboro. Singlayare kreskas ya nova cirklo. On povas exemple admirar en Antwerpen imensa secciono di sequoyo an qua videsas la cirkli di plu kam mil yari.

Ma nun on deskovris altra fenomeno: singla cirklo diferas per sua larjeso. Lo devenis de la klimato, min o plu humida, min o plu varma, di singla yara. Per mezurar tre precize on povas konseque trovar serio, exemple de dek-e-du cirkli, qui karakterizas serio de dek-e-du yari, e qua eventis ne dufoye en irga pasinta periode. Kun tota certeso to indikas periodo, exemple ni supozez: 1872 - 1883. Per observar la cirkli di plu ancien arboro (di sama regiono) esas do posibla, kand on ritrovas tala serio de cirkli, deduktar, ke l'arboro kreskis dum ta periodo. Ma forsan l'arboro travivis ta yari dum sua oldeso. Konseque on povas mezurar plu anciena cirkli-serii dil arboro, to esas do: antiora periodo, ed exemple on ritrovos la serii di la tota vivo dil arboro, ni supozez de 1780 til 1883. On iteras la procedo per studiar seccioni di trunki (trabi de olda domi e kabani) de plu anciena periodo, e par simila metodi, lo divenas posibla facar la tota serio di la cirkli dum tri yarmili.

E yen astoniva rezulti:

En la recenta yari arkeologiisti exkavis en la fundo dil lago di Neuchatel en Suisia, e li trovis olda trunki, qui esis olim fosti di prehistoriala kabani.

Li sucesis per dendrokronologio determinar exakte la yare dum qua singla trunko hakesis, e tale, ke certena kabano konstruktosis dum yaro 924 ante l'ero, vicina lojeyo kelka yari pose.

Per studiar osti ed utensili li povis anke per altra metodi la kustomi e mori di la habitanti: bon artizani uzanta ja plura tek-niki, pacema tribuo sen enemiki.

On savas anke, ke ta ligna domi ne konstruktosis en la lago, ma sur la talusa litoro. Kande la nivelo pluualteskis, la rivo inundes, dum la yari 700 e kelka yardeki ante l'ero. Lore la habitanti livis ta regiono.

E tale krulis hipotezo pri la «vilaji-en-lago», qua esis nur mito.

L'arbori esis quaze fidela testi, qui amelioris la konoco di ta lontan epoko.

EN L'ERO DIL TRADUKMASHINI

Quala rolo por Interlinguo?

1. La pensi dil Homo-sur-strado.

On deziras ofte savar l'opiniono di ta, quan on nomizas la «homo-sur-strado», per altra vorto: l'ordinara homo.

Ja en yaro 1911 Dyer kompozis mem «Pledo por la ordinara homo». Ma nun on questionas lu pri multa temi, ed ofte lua respondi dependas de la maniero segun qua l'inquestanto expreis la problemo.

Nu! se on questionas lu pri la problemo di auxiliara linguo, l'ordinara homo maxim ofte favoras l'ideo, deklarante, ke ol **esus** bon ed util afero.

Ma samtempe lu refuzas irga realigo e serchas quik diversa pretexti. Lo es komprenebla, nam lu ne prizas esforc, e cetere posedas nul serioz informi, nul komparanta teksti.

Ma la vera motivi esas plu profunda: lu subkoncie preferas

restar enklozat en la linguo, quan lu penoze mustis lernar en skolo. Ni remarkez, ke l'expreso: «matrala linguo» esas ofte falsa, nam la matral e familial idiomo esas fakte lor multa kazi dialekto regional o linguo di minoritato.

Irgakaze lu ne serchas altro: la statala linguo suficas, ol posiblas komunikar, ol influas la tota socio, e tale mem la psikala vivo, formacante quaze reto cirkum lu.

Ed ofte tandem lu desprizas ti, qui uzas cetera lingui, precipue le vicina. Lu kredas naive, ke valoro di linguo dependas de la nombro dil uzanti. E lu esas tandem enklozata, sen savar lo, en etno-linguala karcero.

2. Idealo realigita

E tamen dum multa generacioni, mili de homi pensis altre: lia pasionoza deziro esis kontraste povar eskapar de ta karcere. Ed uldie li kredis atingar la skopo, per la Volapük da Martin Schleyer. Ni omna lektis pri lua sucesi, e pri l'imens espero, quan ol genitis.

Ye l'unesma foyo internaciona linguo esis ya fakto, praktikal e sociala fakto.

Ma ka to suficas por explikar tanta suceso?

Martin Schleyer esis nobla karaktero, persequante social ed etikal idealo. Ka subite la mondo konvertesis al idealismo? Esis altro: multa homi quaze durstis por interkompreno. Ed ultre lo, la nova linguo esis quaze analizo dil expreso dil penso.

Til lore la multa projekti esis sive mixuri (segun la modeli di la sabiri qui spontane naskas, lor favoranta cirkonstanci) sive «filozofiala» lingui, sur bazo du la klasifiko dil idei e nocioni.

Schleyer kontraste prizentis metodo, vera sistemo, qua posiblas komprenar la strukturo per qua la lingui funcionas.

Zamenhof, influita da Volapük pri sua triesma projekto (1887) sequis konfuze sur ta voyo. Tandem Louis Couturat developis profund analizo dil lingual fenomeno per racional metodo. To, quo semblabis utopio, divenas fakto: per existanta radiki lu formacis sistemo rationale funcionanta. Semblis, ke pordo nun apertesas, ke on povos eskapar de la lingual karcero.

3. Frakasita revo.

Ni povas nun apene imaginar l'entuziasmo di l'Idisti di l'unisma periode. Li konciis, ke li havas tandem la bona solvuro: nun lo esas serioza; nun kompetenta homi kunlaboris per serchar e trovar; nun on ne plus mustas subisar gramatikal uka-zi; nun on ne plus mustas adoptar kun linguo nebuloz ideologio, nun on darfas libere diskutar, nun la soni di la linguo esas bel e sonora! Lo esis quaze marveloz auroro.

Nultempe on arivis ya tante proxim a lo vizata. La linguo esas samtempe preciz e melodioza, la cirkonstanci favoras l'ideo, e la deziro por interkompreno existas en multa landi.

Ma, ni savas lo, kelka homi fushis la bela revo: komercial interesto, personal ambicio, jaluza rivaleso, pedanta rutino, kombatis kontre l'internaciona linguo. L'idisti mustis disipar energio por necesa defensi kontre vana polemiki. Ed eventis balde general milito, pose statal persekuti, duesma mond-milito, e duesma persekuti, ultre la luro di asertita «naturaleso». Malgre tant obstakli Ido posvivis, e povas denove prosperar. Lo povas semblar quaze miraklo! Lo es omnakaze pruvo di lua bona qualities.

4. Analizo por nov esperi.

Ni esas tote konvinkita pri to, ni nomizas bele: la devo transmisar.

Ma per qua skopo?

Por donar apta respondo esas nur un moyeno: ni devas analizar maxim profunde nia historio, tale ni povos determinar la kauzi di nia sucesi, ed anke di nia feblesi. La esas necesa metodo por preparar la futuro.

Kelka kauzi dependas nur de l'extera cirkonstanci, altra tamen esas remediebla: ni devas konocar oli ed eventuale adaptar nia propagando.

Por to ni devas unesme studiar la mondo en qua ni vivas. Or inter multa kozi, quin nia pionori ne povis divinar, esas nun la lingual aparati por traduko. Ni ne darfas ignorar l'influo di ta teknikala novajo.

5. La lingual aparati.

Ka la situeso ne tote modifikesas da l'astonant inventuro, quan ni nomizas «komputero», «ordinatoro» ma quan ni prefere devus nomizar «informatoro»? (fakte ol ne plus servas por kalkular, ma por informar e la generala nomo di ta cienco esas «informatiko». On ne bezonas du radiki, e de ta radiko ni povus derivar «informatar», «informatero», «informatisto», «informatala», «informatoro» e tale plus).

Omnakaze la teknikisti pensis quaze de la komenco di ta nov aparati, uzar oli por traduko.

L'unesma probi donis kurajiganta rezulti: esis ya posibla tradukar, ma la tradukita texto redaktesis en stilo nekustumala, ed on mustis riadaptar ta tradukuro segun gramatikal strukturo. Ulte lo lor multa kazi l'aparato ne povis distingar inter du diferanta signifikadi di vorti expresanta diversa nocioni o kozi. Lo devenis ne de teknikal motivi, ma de l'ambiguesi, qui existas en multa lingui.

On duris ed on duras konstruktar * informatori teknikale plu perfekta.

Ed on persequas la serchadi por facar aparati qui sucesos tradukar ne nur skribita, ma mem parolata texto.

Nun on asertas, ke l'aparati, di la «5.esma generaciono» tradukos omno, mem l'ambigua vorti, mem la kalemburi e l'espritala joki.

On predikas, ke dum la fino di nia yarcento tal aparati tradukos mem konversado per telefono: se on parolos exemple per angla linguo, la mashino tradukos la soni, e l'askoltanto audos exemple la frazi en japoniana linguo.

Segun l'informi de la prezidero di la «Communication Satellite Corp» en Washington, la studiado di ta projeto kustos 250 milioni dolari. Ed on asertas fiere ke tal aparati supresos definitive la barilo inter la lingui.

Probable poka lekteri posvisos sat longatempe por konocar ta realigo. Ma yen tamen grava temo por nia mediti: ube trovesos lore loko por auxiliara linguo, e precize por nia Interlinguo Ido? quale rolon ol povos agar en tala socio?

La problemo certe meritas ja de nun ampla studiado.
(duros)

A.J.

ANTWERPEN

Kulturala centro

Esas nun projeto ja bone studiata pri konfero en Antwerpen lor la venonta yaro.

Pro ke me aceptis la tasko por l'organizado, me judikas util prizentar a nia samideani ta granda metropolo.

Kustumale on deskriptas l'importo di la portuo, la nombro de habitanti (aproxime duimo di miliono), la mondala centro por diamanti, e cetera fakti pri komerco ed industrio.

Ma l'Idisti certe preferas intereso pri arti e kulturo.

Yen do kelka detali pri ta temi.

Legendo pri giganto

Sur la centrala placo dil urbo ni povos admirar alta monumento: la «Brabofontein», la fonteno di Brabo, kun statuo di yunu lojetanta tranchita manuo, qua esas evidente manuo di giganto.

La semblas unesmavide kelke stranja. L'expliko devenas de olda legendo: olim giganto nomizita Droon Antigoon gardis an la fluvio e postulis de la batelisti granda tributo por darfar transvehar. Il kruele tranchis un manuo de ti, qui audacis refuzar. Ma romana soldato, kun nomo Brabo vinkis la giganto, detranchis lua manuo e forjetis ol aden la fluvio.

Fakta l'origino di ta rakonto esas vortludo pri la nomo «antwerpen» qua signifikas «manuojeto». La blazono dil urbo kontenas pro to du tranchita manui, e kande on produktis moneti, mikra manuo esis distingiva marko sur ta moneti.

Ma de ciencala vidpunto la nomo devenas probable de «aanwerp», to esas aproxime «faligez l'ankro» nam kolino an la rivo esis por to favoranta loko.

Historiala panoramo

Habilita ja dum la 4.esma yarcento, Antwerpen esas ya ideala portuo: ibe la fluvio Schelde (latine: Scaldis) divenas tante larja, ke ol divenas quaze bayo.

Dum la 10.esma yarcento la regiono esis markezio di la San-

ta Romana Imperio Germanala, e pose parto di la Dukio Brabant.

Dum l'unesma duimo di la 14.esma yarcento abordas navi di Venezia e di Genova, e kelka yardeki pose la portuo divenas la maxim frequentata dil Occidento: to esas renkontreyo di navigeri de multa landi, de Skandinavia, de l'Est-maro, e de la lontana Mediteraneo.

Ultre cetera motivi lo devenis anke de geografiala modifiko: la Nordmaro ya pokope sablisis la bayo «Zwin», per qua la navi povis atingar Brugge, la Venezia dil Nordo, qua pro to perdis sua portual apteso.

Balde, dum la regno di «Keizer Karel» (l'Imperiestro Karlo V) Antwerpen esis tale l'unesma centro di Europa por komerco e por financo.

Anke pri arti e pri scienci Antwerpen esis lore vere la kordio di la XVII Provinci:

Multa nomi esas neobliviebla: Brueghel (pikto), Mercator (geografio), Lipsius (lingustiko), Plantin (imprimo), Ockeghem (musiko), e multa pioniri di Humanismo, qui vivis o kreis en Antwerpen.

Ma ve! balde komencis la disastroza periodo, qua recevis la nomo «Okdekyara Milito» (1568-1648). La Nederlandi separesis, ed Antwerpen esis ofte en la centro di la lukti. La fluvio esis barata, la maro neacesebla, e l'urbo divenis portuo sen navi, dum un yarcento e duimo.

Ol restis tamen centro por pikt-arto: Rubens, Van Dijk, Jordans, Teniers kompozis verki, nun admirata en muzei di multa landi.

Erste dum la XIX.esma yarcento la portuo ritrovis l'aceso vers la maro e tale nova prospero.

Quon ni povos vidar?

Esas tanta monumenti, muzei e vidinka kozi, ke lo desfacila esos selektar.

Proxim la quartiere ube ni konferos situesas la Kirko Santo Paulo: stranja kontrasto di gotika konstrukturo e di baroka moblaro. La Kirko Santo Borromeus esas tipala exemplo di to, quon on nomizis la Jezuita stilo. La Katedralo, la maxim alta

gotika kirko di la tota lando, kontenas maestroverki de Rubens, e famoza «beiaard», to esas ensemblo de klosi per koncerti.

Di la Muzei, on povus apene facar listo: vere por satisfacar omni: pri navigado, pri flandra kulturvivo, pri diamanti, pri pik-turi, pri olima muzik-instrumenti, pri folkloro e mestieri, e pri mult altra diversa temi.

Tri esas speciale remarkinda: la domo di Rubens, la Muzeo Plantin-Moretus (lojeyo ed imprimerio di famoza imprimisti) e la Parko Middelheim, muzeo en libera aero, permanant expo-zejo di moderna skulturi.

E tandem, por repozo e distrakto, ni ne obliviez la Zoo, la zoologial parko, kontenanta multa rara bestii de omna konti-nenti.

Ni darfes esperar, ke la konfero en Antwerpen havos tale memorinda plaso en la historio dil Idistaro.

C. de Cock

En la historio di la linguo universala

LA SISTEMO DI BALNIBARBI

Certena verki havas stranja fato: tal esas certe la kazo di la Voyaji di Gulliver, da Jonathan Swift.

On editas ofte nur l'unesma parto: Gulliver che la nani, en Lilliput, ed on false pensas, ke to esas feala rakonto por pueri. On neglijas la cetera tri voyaji: che la Giganti, che la Ciencisti, e che la Saja Kavali.

En ta lasta parto la satiro divenas tro bitra: Swift kritikis ne plus nur la stultesi di la homi, ma l'ipsa homala speco, ed on di-venas perturbeso, signo di dramata desespéro dil auro.

Ma la sejorno di Gulliver sur Laputa, l'insula flotacant en l'aero, esas amuziva e konservas sua tota komika valoro.

Ed ibe trovesas fragmento pri linguistiko e mem pri linguo universala:

Gulliver jus livis l'insulo ed abordis sur la vicina kontinento Balnibarbi.

Ni remarkez, ke en cetera parti di sua verko Swift inventis

vorti konsonantoza, exemple «blustrug», «glumgluff», «brobdingnac» e tale plus. Ma nun il uzas nomi melodioza kun bela sonoreso : la lando es Balnibarbi, l'urbo Lagado, la portuo Maldona, lua hosto Munodi.

Ma ni sequez Gulliver dum lua vizito en l'akademio, e mem plu precize en la Lingual Instituto.

Tri profesori diskutas por perfektigar l'idiomo.

Un ek li propozas abreviar omna vorti e konservar nur un silabo; il volas anke supresar omna verbi e participi, nam il opinionas, ke «nur substantivi reprezentas konceptebla kozi». (Ka Swift, qua misterioze previdis la du sateliti dil planeto Marso, previdis anke Volapük e Basic English?!)

Ma la cetera du profesori deziras plu profunda reformo: simple supresar irga vorti! «por l'avantajo di la saneso di omni, nam lo esas evidenta ke singla pronuncata vorto noce fatigas nia pulmoni e do plukurtigas nia vivo».

Yen por to lia sistemo: vice parolar on montras la kozi necesa por expresar sua pensi.

Ma yen lo defacila: kande eminenta homi konversas, li bezonas un o du servisti portanta la multa necesa kozi!

Kelkafoye tamen li portas ipsa la pezoza lexiki. «Me vidis ofte du ciencozi renkontrar su, inklinanta sua dorso sub la kargajo, simil a nia kolportisti. Li haltis sur strado, pozis sua saki, apertis oli e komencis dialogar dum un horo. Pose li ristekis en la saki l'objekti, quin li uzabis, helpante su reciproke per riportar sua kargajo». Ma por simpla konverso la necesa kozi esas kompreneble min multa : olin on povas transportar en posho, o sub sua brakio. E Gulliver duras tale:

«Yen altra avantajo di ta inventuro: ol povas servar kom linguo universala, quan komprenus omna civilizita nazioni, nam l'objekti, quin la homi uzas, esas sama o preske sama en ta omna landi».

On forsan astonesas : pro quo l'eminenta profesori di Balnibarbi ne anke inventis la linguo per imaji e per desegnuri?

Nu! quon Swift intencis expresar? qual es la skopo di lua ironioza propozi? La texto trovesas en verko, per qua lu joyoze mokas ciencisti, utopial inventeri, e teoriemi di omna sorti. Yen probable l'expliko.

Omnakaze l'originala metodo di Balnibarbi meritas obtenar

mikra plaso en la longa listo di la sistemi di linguo universalala,
— en la fako di la fantaziala projeti.

G. S-R.

Balado pri du Rozi

*Koliez bela blanka rozi,
blanka rozi del gardeno!
Pura quale ita rozi
esez lua chasta kordio!*

*Koliez anke reda rozi,
reda rozi del gardeno!
Varme quale la purpura rozi
esez lua yun amoro!*

*Donez do a tua amatino
un del reda rozi ed un blanka!
Kisez pose lua dolca labii,
kisez anke lua pura fronto!*

Originalo en IDO
da Hans Brismark

ENIGMATI EN NIA LITERATURO

Kad uldie l'Idistaro havos dika libro kontenanta la maxim bona poemi kompozit en nia linguo, kun biografiala noti e kun komenturi, segun la modelo dil Antologio «Modern Ido-Poe-ti» de T. Carlevaro e Lui Pasko?

Ma nun urjas sequar ta valoroz exemplo; singladie desaparas informi, quin nur tradiciono povas transmisar til ni.

Dum kolektar la necesa materio por tala skopo, ja kelkafoye on renkontras enigmati.

Yen du tala, pri qui helpo esus tre dezirinda.

I.

En la numero di junio-agosto 1921 di la revuo «Linguo Interna-ciona» (editit en Chekoslovakia) trovesas du tradukuri da

A. TOMAN. Ta poemi montras bona talento. Yen exemple strofo:

*On ulu ocidis taloke, de lore yardeki pasabis,
ek ilua sango de longe sangea heg rozo kreskabis
ma tamen ta loko respiras hororo mem misterioza,
ne kantas ucelo, taceskas mem singla pasanto jokoza.*

L'autoro redaktis anke artiklo kun la tro modesta titolo «No-to dil tradukero», que esas vera pledo por literaturo en Ido.

Ta kin-a-dek linei kontenas profunda konoci. Tala pensi po-vis naskar nur che homo, qua longe meditis la temo Skribante lor epoko, dum qua multi dubitis pri l'utileso skriptar en Ido, l'autoro defensas audacoze la yuro kompozar literaturo, e demonstras ol per kompetent argumenti. Ma nu! qua esis A. TO-MAN? kad il kompozis altra verki?

II.

En la numero di Septembro 1932 dil revuo «Mikra Buletino», qua fervoris ed agis por Ido dum multa yari, trovesas sur pagino 120 poemo kun titolo «LA SALIKI».

Ol esas kurta, kontenanta 19 versi.

Ma la verketo esas quaze juveleto, ne nur pro la pensi e la

sentimenti, ma pro la rimi, lore pasable rara en Ido, e precipue pro la bona ritmo.

Ultre lo, e probable unesmafoye, la krazo di sama vokali uzè-sas e donas a la versi melodioza sonoreso.

Ni savas to, quo esas la krazo: to konsistas ek pronuncar samtempe, per un sono, du vokali, de qui un esas lasta di vorto, e l'altra l'unesma di la vicina vorto.

To devenas de la latina linguo, en qua la poeti uzis ta metodo se mem la du vokali esas ne sama. Kande Marcilla kompozis versi, plurfoye il uzis la krazo segun latina modelo. Houillon en kazo di sama vokali pozis apostrofo, por indikar klare la pronunco: exemple «sub heg'odoroza» vice «sub hegoodoroza».

Ma ni rivenez a nia poemeto.

Sub la titulo ni lektas «da Ritot de Cameney».

Qua samideano povus donar plusa detali?

Ka to esas la nomo di la tradukero? Kad dil original auctoro, e takaze, per qua linguo kompozesis la poemeto?

Malgre multa serchi en anciena revui, me ne sucesis trovar irga traco di «Ritot de Cameney». Ta bela nomo semblas quaze rapida kometo en la cielo dil Ido-literaturo.

Por helpar forsan a rimemoro, yen la duesma stoffo dil bela mikra poemeto:

Duktez la barko
Vers la saliki,
Qui kom amiki
Shirmos ni per celanta arko.

Qua donos la solvo di ta du literatural enigmati?

A. JUSTE

A SHOVINISTO

«Ka tu konsentos forsan explikar
Pro que tu tante volas demonstrar,
Ke tua linguo es la maxim klar?

- «Pro ke nur lune me povas komprenar.»

(Epigrami dil pigo)

REJALA HUMURO

Leopold I, qua naskis Germana, e pose vivis longatempe en Anglia, divenis tandem rejo dil Belgi en yaro 1831.

En septembro 1864 okazione di granda festo, Leopold I invitis l'aernavisto Nadar (di qua l'oficala nomo esis min sonore Tournachon!).

La balono di Nadar esis imensa, e lua gondolo povis kontenar 6 pasajeri, ultre kabino por la kapitano, imprim-mashino ed c. Regardante la preparadi por l'acenso dil balono la rejo vidis la saki de balasto e questionis Nadar:

«Ka ta saki kontenas belga sablo?»

«Certe ya, Sinioro», respondis Nadar.

- «Takaze vu devos vakuigar oli ante transirar la frontiero».

- «Pro quo vu dicas lo, Sinioro?»

- «Pro ke me juris konservar l'integreso di la nacional teritorio!»

On dicis, ke Nadar bone komprenis ta specala formo di humuro.

SERIOZE PRI LO NOMIKA

On povus certe kompozar dika traduktato pri la diversa sorti di komikeso.

Ed inter cetera temi oportus distingar humuro ed esprito.

En sua tre prezica «Ido-English Dictionary» (1924) Duer tradukas humoro: «humor, humour», ed esprito «wit», ed il adjuntas, ke «humoro esas min intelektal e plu simpatioza kam esprito».

Ta defino bone fitas. On povas anke remarkar, ke humuro equivalas ofte joko, mem pri su ipsa.

En l'anekdoto «Rejala humuro» la rejo jokas pri sua propra funciono: to esas vera humuro.

Kontraste l'esprito ne jokas: ol mokas tote ne pri su ipsa, ma kontre altra persono, ed esas ofte maligna. Ofte l'esprito nocas. Ma la humuro esas en multa kazi signo di agreabla modesteso.

Pro to la fanatika homi nultempe uzas humuro: to semblas a li quaze profanaco kontre l'absoluteso di sua prejudiki.

E tale sur la marjini di Historio trovesas ofte anekdoti, qui relevas plu profunde la karaktero dil eminenti, kam lia diskursi ed agi: oli konfesas to, quon li probis celar.

On povas do tre serioze studiar lo komika.

UNIONO POR LA LINGUO INTERNACIONA (IDO)

Membri dil Direktanta komitato

Prezidanto:	Henry Jacob (Anglia)
Vice-prezidanto:	Kurt Linde (Germania)
Sekretario administranta:	Tom Lang (Anglia)
Vice-sekretario:	Jacques Bol (Belgia)
Kasero honoruma:	Marguerite Walser (Suisia)
Administranto Financala:	Franz Regnier (Belgia)
Sekretario por linguala questioni:	Roger Moureaux (Francia)
Helpanto por linguala questioni:	Camiel de Cock (Belgia)

Membri :

Boris Aaronov (USSR), Günter Anton (DDR), Niklas ApGlyn (Anglia), Jacques Bol (Belgia), Emmy Bosshard (Suisia), Henry Jacob (Anglia), Clara Kreis (Suisia), Tom Lang (Anglia), Kurt Linde (Germania), Roger Moureaux (Francia), Alfred Neussner (Germania), Franz Regnier (Belgia), Hellmut Röhnisch (Suedia), Axel Rylander (Suedia), Marguerite Walser (Suisia).

La direktanta komitato rielektesos dum la yaro 1984

PROGRESO aparas trifoye en la yaro, e tote en Ido. Artikli, tradukuri e movadal informi sendesez al redaktero Roger Moureaux, profesoro, 18 rue Emile Ecuyer, **F-01100, Oyonnax**, (Francia). La manuskripti esez mashin-skribita, kun **linei kelke eskartita** e kun marjino suficanta. Administrero de Progreso: Tom Lang (Anglia). Progreso imprimesas dal imprimerio Ateliers du Manoir, Marcinelle, Belgia.

Editeur responsable: Franz Regnier, rue du Cherbois 12
B 6001 Marcinelle

Jus aparis: **Katalogo de libri en e pri Linguo Internaciona**

Recevebla de

IDO-LIBRERIO

135 Keppoch street, Caerdydd/Cardiff
Sir de Morgannwg CF2 3JU, Wals

Revuo qua konocigas Ido

«Idées pour tous» (Idei por omni)

7 edituri. 20000 pagini pri omna temi, exploro dil jurnalaro, libri, dokumenti.

Répertoire idéiste international annuel

(Repertorio ideista internaciona yarala)

Inserto gratuita dil adresi, komuniki, intereso-centri kulturala, sociala, filantropala dil ideisti.

Nek abon-pago, nek kontributo esas postulata.

Respondo-kuerto (afrankita, od internaciona respondo-kupono).

«Idées pour tous», DF Ausset St-Eudes Boisset, 4 chemins
30140 Anduze (Francia)

LIBRI E BROSHURI

			Suisa franki
BLUNDEL: Lernaji de Lourdes	8 p.	1927	0.50
BOGARD: Glinaji tra la mondo idista	36 p.	1925	2.00
CONDAMIN: La konoco dil futuro*	20 p.	1926	1.80
COUTURAT: Etude sur la dérivation	100 p.	1910(2)	4.00
COUTURAT, LEAU: Compte rendu des tra- vaux du Comité de la Délégation	32 p.	1910	3.00
COUTURAT, LEAU: Les nouvelles langues inter- nationales	112 p.	1907	60.00
DE BEAUFONT: Grammaire complète de la langue internationale Ido, avec supplément	80 p.	1908	48.00
DE BEAUFONT: Ido-exercaro	36 p.	1924	1.00
DE BEAUFONT: Ido. Petit manuel	32 p.	1924	1.00
DE BEAUFONT: Kompleta gramatiko deta- loza	232 p.	1925	4.00
*CONDAMIN: La konoco dil futuro	13 p.	1929	3.00
DE BEAUFONT: La langue auxiliaire et l'armée	32 p.	1916	19.20
DE BEAUFONT: Pregi e konfeso per Ido	64 p.	1912	3.50
DE BEAUFONT: Sur le français et l'anglais comme langues auxiliaires	20 p.	1915	12.00
DE BEAUFONT, COUTURAT: Dictionnaire français-ido	586 p.	1915	16.00
DELMAS: Tabeli helpanta, kun expliko-libreto + 106	112 p.	1925	3.00
DE SÉGUR: Vivo di santa Franciskus de Sales	20 p.	1927	0.50

Obtenebla ye la adreso: CDELI-LIBROSERVO, che K.C.E. b.p. 771, CH-2301
La Chaux-de-Fonds (Suisia).